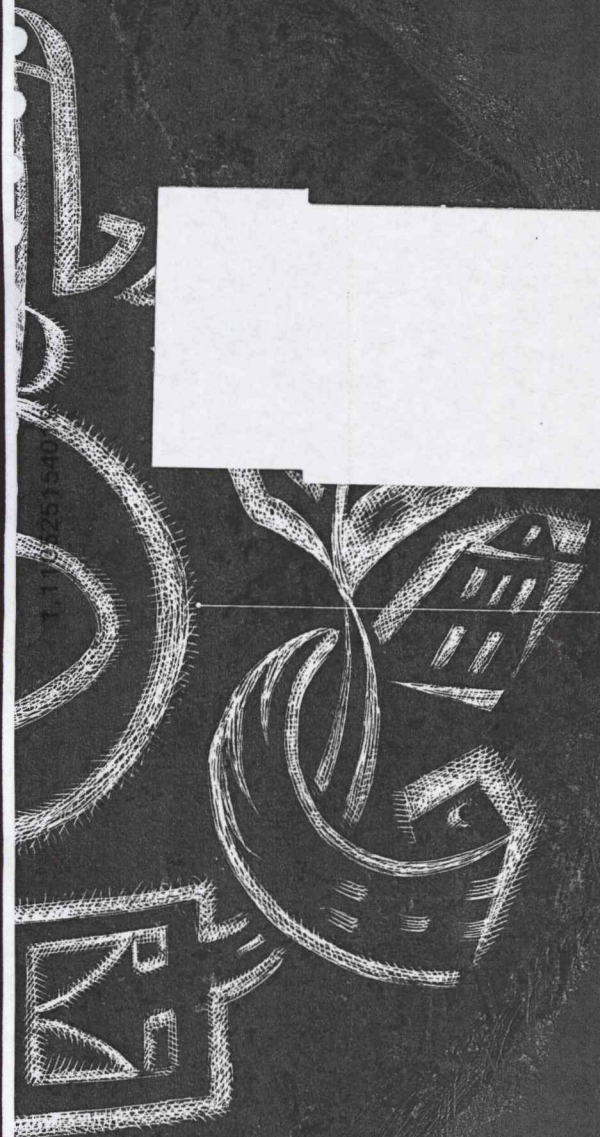
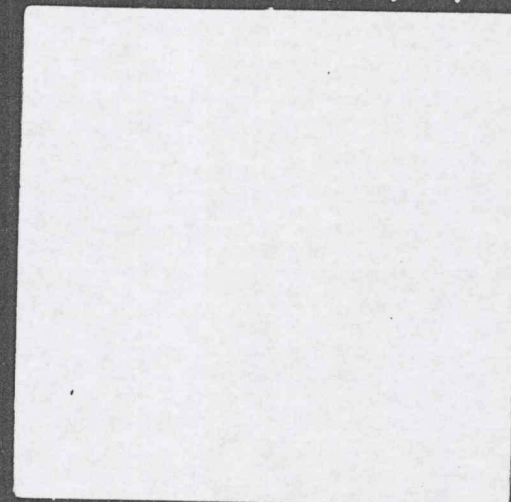
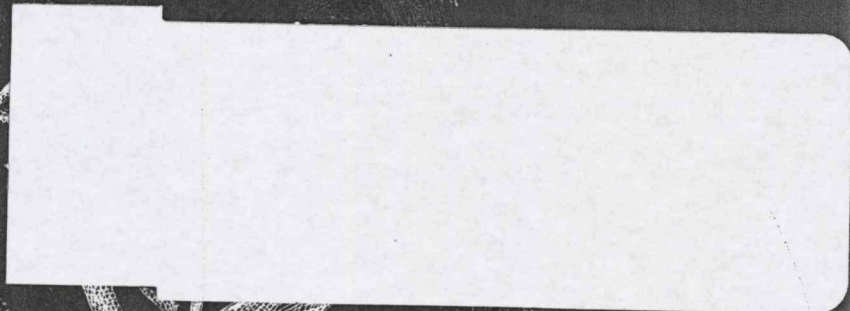

ID-245
C-2
15-02-2008

RIJKSDIENST VOOR DE MONUMENTENZORG

1.110525154019

datum in procedure: 22 SEP. 2004

datum aanwijzing: 15 FEB. 2008

errata:

TOELICHTING

bij het besluit tot aanwijzing van
het beschermd dorpsgezicht **Moordrecht**
gemeente Moordrecht (Zuid-Holland)
ex artikel 35 Monumentenwet 1988

Foto: Moordrecht

MOORDRECHT, MOORDRECHT

De staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer zijn bevoegd om gezamenlijk beschermde stads- en dorpsgezichten aan te wijzen. Het rechtsgevolg van de aanwijzing is dat de gemeenteraad ter bescherming van een stads- of dorpsgezicht een bestemmingsplan, als bedoeld in de Wet op de Ruimtelijke Ordening, vast moet stellen. In die zin kan de aanwijzing tevens een stimulans betekenen voor een te voeren ruimtelijk kwaliteitsbeleid.

In totaal zijn er in Nederland meer dan 300 beschermde stads- en dorpsgezichten met een geschiedenis die teruggaat tot vóór het jaar 1850. In het kader van het Monumenten Inventarisatie Project is ook de stedenbouw uit de periode 1850-1940 landelijk geïnventariseerd. Het besluit tot aanwijzing van Moordrecht als beschermd dorpsgezicht vloeit voort uit deze inventarisatie.

INLEIDING

Het dorpsgezicht Moordrecht is een opmerkelijk gaaf en goed herkenbaar voorbeeld van een grotendeels in de loop van de 18^e, 19^e en 20^e eeuw op een oudere structuur heringevuld dijkdorp. De meest tot gesloten gevelwanden verdichte straten op en onder aan de dijk reflecteren nog steeds een sociale hiërarchie. Met zijn talrijke herenhuizen en neringen vormde de Dorpsstraat hiervan steeds het 'superstraat', dat, dankzij het nauwelijks aangetast profiel, ook nu nog een welvarend, 19^e-eeuws karakter uitstraalt. De achterstraatjes vormden het 'substraat', waar lagere maatschappelijke klassen een onderkomen hadden en dat eveneens nog als zodanig herkenbaar is. Ten slotte zijn nog belangrijke aspecten van de historisch-ruimtelijke structuur en van enige functionele ontwikkelingen herkenbaar.

ONTSTAAN EN ONTWIKKELING

Oorspronkelijke structuur

De klei- en veengronden langs de Hollandsche IJssel werden vermoedelijk vanaf omstreeks het jaar 1000 in cultuur gebracht door het graven van ontwateringsloten haaks op de rivieroever. De bewoners vestigden zich naast elkaar op de parallelle kavels en vormden lange bebouwingslinten. Als gevolg van de ontwatering daalde het landoppervlak echter al spoedig. Deze zogenaamde klink had, samen met het stijgend zeewaterniveau, een toenemende wateroverlast tot gevolg, wat al in de late 13^e eeuw noopte tot aanleg van een dijk. Aan de landzijde van de dijk werd een sloot gegraven, die onder meer bedoeld was voor de opvang van kwelwater, dat door de dijk drong. De IJsseldijk (later Schielands Hoge Zeedijk genoemd) ontwikkelde zich al spoedig tot een doorgaande weg en hij werd mettertijd ook de basis voor vervangingsbebouwing. De dijk brak meer dan eens door, wat soms nog herkenbare schade meebracht. Onder Moordrecht werd zo na een doorbraak de stroomkolk (waal of wiel genoemd) binnengedijkt, waarna de resten van de kolk herkenbaar bleven in de vorm van de plas achter het huidige gemeentehuis, die Waal heet.

Haaks op de IJsseldijk kwam nog in de Middeleeuwen de Kerklaan tot ontwikkeling, die de verbinding vormde met twee dieper in het veen gelegen docternederzettingen langs de vroegere Tiendweg en de Moordsche Veenweg. In dit gebied vond (natte) turfwinning plaats, die op den duur tot de vrijwel totale ondergang van het cultuurland leidde, als gevolg van het aanengroei van de afzonderlijke veenplassen. Het landverlies moet rond 1500, toen het dorp zo'n 40 huizen telde, reeds vrij aanzienlijk zijn geweest. De ruimtelijke structuur van Moordrecht werd mede bepaald door het eeuwenoude veer over de IJssel, naar Gouderak. Het pontveer ligt vanouds ter hoogte van de kerk, waar de IJsseldijk het water dicht nadert. Ten zuiden hiervan slibde, mede onder invloed van getijden, klei aan op deze zogenoemde zelling, die stelselmatig werd afgegraven voor de steenbakkerij. Dit bedrijf wordt rond 1500 genoemd, naast turfwinning en veeteelt.

Door de aanwezigheid van een kerk en een veer en onder invloed van de steenbakkerij en de bodemvernietigende turfwinning in het achterliggend veen, concentreerde de bevolking zich in de 16^e en 17^e eeuw en werd het dorp verdicht bij de T-kruising van Kerklaan en Schielands Hoge Zeedijk. De huidige kerk ter plaatse dateert van 1657, maar de toren is aanzienlijk ouder. De verdichting leidde al in de late 17^e eeuw tot een deels gesloten gevelwand langs beide zijden van de huidige Dorpsstraat en in de 18^e eeuw weerspiegelde de welvaart zich in de bouw van enige herenhuizen en van theekoepels aan de rivierzijde. De plattegronden en prenten vertonen ook andere details, zoals lineaire bebouwing vooraan langs de Kerklaan, die in de 18^e eeuw als laatste - en nog maar deels intacte - noord-zuidas door de uitgeveende en inmiddels tot plassen vervallen Nieuwerkerker en Moordsche Veenen liep. Tussen de veenplassen en de Moordse bebouwing lag, parallel aan de IJsseldijk, de Wetering, die de hiermee ontstane zogenaamde dorpspolder eeuwenlang behoedde voor al te diepe ontwatering en klink. Deze wetering is in wezen een voortzetting volgens een iets ander beloop van de kwelsloot aan de basis van de dijk. Ten westen van de Kerklaan kwam nabij de Wetering enige bebouwing voor, waaronder enige huizen van een vroegere 'steenplaats', ter hoogte van de tegenwoordige Schielandstraat. Aan de dijk - ter hoogte van het wiel - stond voorheen een zogenaamde standerdkorenmolen.

De inrichting van het dorp en de nabije omgeving moet verder in de 18^e eeuw gekenmerkt zijn geweest door lijnbanen, die zich vooral hebben uitgestrekt over de strookkavels, haaks op de dijk.

Ontwikkeling in de 19^e en 20^e eeuw

De touwslagerij won in het begin van de 19^e eeuw, toen de veenderij op zijn einde liep, verder aan betekenis en werd al gauw de belangrijkste inkomstenbron voor de lokale bevolking. De totstandkoming van de droogmakerij Zuidplaspolder, in de jaren 1825-1839, betekende dan ook een flinke ommezwaaï voor het dorp, dat rond die tijd meer dan 25 lijnbanen telde. Het nieuwe achterland bracht enerzijds verruiming van het verzorgingsgebied van het dorp, maar aan de andere kant betekende het dat een aantal arme, voormalige bewoners van de Kerklaan en Tiendweg binnen de kom moest worden opgevangen. Zo werd het dorp verder verdicht nabij het Kerkplein en ook kwamen er meer éénlaagse woningen tot stand in enige steegjes tussen de Westbuurtstraat en de Wetering. In dit gebied werd rond 1835 in de Hoefvliet een gemetseld sluisje gebouwd voor het lokale waterverkeer tussen de Ringvaart van de Zuidplaspolder en de Wetering. Het werd in 1954 (maar mogelijk al veel eerder, namelijk rond 1925) dichtgezet en vervolgens in 1956 opgeruimd; de naam 'Sluislaan' verwijst er nog naar.

Ook de Dorpsstraat werd in de eerste decennia van de 19^e eeuw verder verdicht, terwijl een groot deel van de bestaande bebouwing werd vervangen of van een nieuwe voorgevel werd voorzien. Rond het midden van de eeuw strekte zich binnen de bestaande kern over vrijwel de volle lengte van de dijk aaneengesloten - slechts hier en daar door stegen of gangen onderbroken - één- en tweelaagse bebouwing uit, met al dan niet gepleisterde lijstgevels. Met name een aantal laat 18e- en vroeg 19e-eeuwse gevels vormt hiervan een zichtbaar relict. Ook in de verdere 19e en vroege 20e eeuw vonden nog verscheidene vernieuwingen plaats. Een zeer prominente positie werd hierbij ingenomen door het uit de rooilijn terugliggende gemeentehuis, dat omstreeks 1850 naast de Veerstoep werd gebouwd.

De opkomst van de middenstand in Moordrecht uitte zich tegen het eind van de 19^e eeuw in de bouw van een flink aantal winkelpanden en herenhuisen. Veel voorkomend zijn (gepleisterde) ingezwenkte lijstgevels.

Ook de in oorsprong 18^e- en 19^e-eeuwse tuinen op de zelling langs de IJssel vormen nog steeds een belangrijk onderdeel van het tegenwoordige dorpsbeeld. Markant zijn in dit verband enige nog bestaande, gemetselde erfscheidingen, alsmede een vijfzijdige uitbouw achter Dorpsstraat 4.

Er vond ook verdichting plaats aan de huidige West- en Oostbuurtstraten - in 1854 nog als zandpad, maar in 1873 als bestraat Buurpad vermeld - waar aan de zijde van de Wetering eveneens gesloten - of door gangetjes gescheiden - kleinschalige bebouwing tot stand kwam.

Aan de Dorpsstraatzijde grensden en grenzen echter vooral laaggelegen achtererven van de dijkbebouwing aan de beide Buurtstraten.

Het toenmalige lineaire karakter van het dijkdorp werd in de tweede helft van de 19^e eeuw verder versterkt. Zo vond buiten de bestaande kom verdichting plaats aan het Westeinde.

De IJsseldijk of Schielands Hoge Zeedijk werd meerdere malen verhoogd, onder meer in het jaar 1880. Sporen van deze ontwikkeling zijn nog te zien in de vorm van enige op verschillend niveau liggende schotbalkspinningen in de Veerstoep. De eerste bestrating van de Dorpsstraat, die onderdeel was van de op de IJsseldijk aangelegde 'grote weg der 2e klasse no. 2', van Gouda richting Rotterdam, dateert vermoedelijk van omstreeks 1860. Na de totstandkoming van de spoorverbinding tussen beide steden, in 1855, was de opbrengst van de tol voor de begrinding van de weg gekelderd, maar in 1859 werd overeengekomen dat de betrokken gemeenten voor het onderhoud zorg zouden dragen, waarna hij in 1867 wordt genoemd als 'straat- en kunstweg'. De steile veerstoep van de pont naar Gouderak werd vermoedelijk eveneens rond 1860 bestraat. Tussen de bebouwing ingeklemd, kon het veer zijn kleinschalige karakter behouden en bleef een deel van het metselwerk in de kade aanwezig, maar de bestrating ervan werd vernieuwd. Rond 1860 bevond zich ter hoogte van de huidige Ambachtsteeg nog een tweede stoep, maar deze werd later bebouwd.

De ruimtelijke ontwikkeling van Moordrecht volgde met dit alles, ondanks de droogmaking van de plassen, in de gehele 19^e en vroege 20^e eeuw de hoofdlijnen van de oorspronkelijke structuur. Dit feit werd reeds in 1955 gesignaleerd en gewaardeerd, wat ongetwijfeld heeft bijgedragen tot vrijwel integrale conservering van het dorpsbeeld.

In het toenmalige rapport werd er namelijk voor gepleit een doorgaande verkeersroute aan te leggen via de as Westbuurtstraat-Oostbuurtstraat; dit werd niet gerealiseerd.

Relaties met omgeving

Vanouds kent Moordrecht via het pontveer naar Gouderak intense relaties met de Krimpenerwaard. Hier kwam ook een groot deel van de in Moordrecht tot touw en netten verwerkte hennep vandaan. Via de rijksweg van Rotterdam naar Gouda had het dorp vanouds frequente contacten met deze beide steden, maar integrale bestrating van de weg werd na de ingebruikneming van de spoorweg, in 1855, niet meer urgent geacht. Moordrecht kreeg een station op de lijn, dat bereikbaar was via de Middelweg, de voornaamste weg door de Zuidplaspolder. Langs deze weg konden onder meer ook landbouwproducten worden aan- of afgevoerd. Voor het zuidoostelijke stuk van de Middelweg is gebruikgemaakt van het tracé van een eertijds niet verdrongen deel van de vroegere Kerklaan, maar voorbij de voormalige Tiendweg - ter hoogte van de knik - ligt de Middelweg iets oostelijker.

Het weeshuis de Drost-IJsermanstichting exploiteerde vanaf 1873 een aantal boerderijen in de Zuidplaspolder.

HUIDIG RUIMTELIJK KARAKTER

Ruimtelijke hoofdkarakteristiek

Het karakter van de open getijdenrivier de Hollandsche IJssel en het lichaam van Schielands Hoge Zeedijk zijn binnen en buiten de bebouwde kom van het dijkdorp Moordrecht nog goed te herkennen, mede dankzij de steile en hierdoor variabele Veerstoep. Het silhouet van het dorp wordt bepaald door de toren van de Nederlands-hervormde kerk en vooral door de massieve, vierkante watertoren. De op de dijk gelegen Dorpsstraat wordt nog sterk gedomineerd door voornamelijk 18e-, 19e- en 20e-eeuwse aaneengesloten één-, twee- en drielaagse dijkbebouwing, waarin hier en daar de sporen van dijkverhoging zijn bewaard in de vorm van beneden huidig straatniveau gelegen ingangen en van schotbalkspinningen. Belangrijk in verband met de getijdengebonden historie van Moordrecht is ook het 'zellinggebied' ter hoogte van de Dorpsstraat.

Het lineaire en dijkdorpkarakter wordt verder gesteund door de binnendijs, parallel aan de dijk verlopende West- en Oostbuurtstraten en hun bebouwingsbeeld van vooral kleine 18^e- en 19^e-eeuwse arbeiderswoningen. De dwarsas krijgt vorm door de laaggelegen kom rond het door de 17^e-eeuwse Nederlands-hervormde kerk gedomineerde Kerkplein en door de hieruit, via de brug over de ruimtelijk en functioneel belangrijke Wetering voortkomende en haaks op de dijk verlopende Kerklaan, beide laatste met vooral 18^e- en 19^e-eeuwse panden.

Latere wijzigingen

De invulling van het beschermd dorpsgezicht werd op enige relatief ondergeschikte punten gewijzigd. Zo werd het voormalig weeshuis aan het Westeinde in 1978 in gebruik genomen als gemeentehuis, waarbij aan de linkerzijgevel een uitbouw is aangebracht, terwijl ook de groenaanleg werd gewijzigd. Tevens werd in het belendende gebied aan de noordoostzijde een deel van de Wetering gedempt en werd weinig bijzondere nieuwbouw gepleegd aan de huidige Schielandstraat en langs de Vlietstraat, terwijl verder het gebied Vleerplein werd gesaneerd en heringericht.

Meer naar het zuidwesten - buiten het beschermd gezicht - zijn grote delen van de voormalige tapijtfabriek gesloopt en werd op relatief grote schaal nieuwbouw gepleegd op de sterk opgehoogde zelling.

Opmerkelijk is de historiserende woonbebouwing aan het Kerkplein (nummers 14-28), die in 1984 werd uitgevoerd als zogenaamde leerlingbouwplaats.

BEGRENZING

Aan de zuidzijde volgt de begrenzing voor het grootste deel het midden van de Hollandsche IJssel. Ter hoogte van de nieuwbouw loopt de begrenzing over de achterzijde van de perceelsgrenzen van de bebouwing aan de Dorpsstraat en het Westeinde. De Waal vormt de westelijke grens. Aan de noordzijde wordt de begrenzing gevormd door de voormalige Wetering en de Oostbuurtstraat.

De exacte begrenzing is weergegeven op de bijgevoegde begrenzingskaart, MSP/36/03.

NADERE TYPERING VAN TE BESCHERMEN WAARDEN

Meest waardevolle hoofdkenmerken

Als meest waardevolle hoofdkenmerken kunnen de - nog zeer goed herkenbare, in oorsprong uit de late Middeleeuwen stammende en sindsdien regelmatig verhoogde - IJsseldijk, met de Veerstoep en verder de wegverbinding naar de vroegere dochternederzettingen in het veen genoemd worden. De in samenhang met deze dwarsas ontwikkelde benedendijkse kom met de beide Buurtstraatjes en het karakteristieke, nog grotendeels intacte, 18^e- en 19^e- eeuwse profiel en bebouwingsbeeld van het dorp betekenen tezamen dat Moordrecht een vrij zeldzaam en tamelijk gaaf voorbeeld is van dit type dijk-nederzettingen.

Hoofdstructuur

De structuur van het op de rechteroever(wal) van de Hollandsche IJssel gelegen Moordrecht wordt bepaald door de op de IJsseldijk aangelegde hoofdverkeersweg tussen Rotterdam en Gouda, die in de door de Wetering begrensde dorpskom wordt geflankeerd door een lage, binnendijks lopende buurweg. De dwars op de IJsseldijk ontstane Kerklaan gaat uit van het tegenover het veer naar Gouderak gelegen Kerkplein.

Verkavelingsstructuur

De middeleeuwse strookverkaveling, die langs de oever van de Hollandsche IJssel buiten de kern van Moordrecht (in de zogenoemde Oostpolder in Schieland) nog op veel plaatsen aanwezig is, is in de kom van het dorp amper meer herkenbaar. Wel zijn de straten achter de Wetering gerooid volgens een evenwijdig patroon, dat herinnert aan de oorspronkelijke verkaveling. Vóór de Wetering is hiervan echter nauwelijks meer iets te bespeuren en is de verkaveling in de loop van de eeuwen op ad hoc-basis gewijzigd.

Openbare ruimte en groenvoorziening

De klinkerbestrating met waalsteen, alsmede de openbare verlichting door middel van historiserende lantaarns vormen een niet-authentiek, maar aanvullend aspect van de Dorpsstraat, het Kerkplein en de Buurtstraten.

Opvallend is de abrupte maaiveldverlaging achter de Nederlands-hervormde kerk. Dit duidt op aanvullende ophoging in de tijd dat hier nog een begraafplaats was, maar tevens op een aanzienlijke 'klink' in het achterliggende veengebied. De tuinen rond het huidige gemeentehuis kennen sedert de stichting ervan als weeshuis en tijdens het latere gebruik als bejaardenhuis (1961-1977) een vrij sober karakter. Er lagen enkele struikgroepen in ruime gazons, terwijl verder enige beuken het terrein sierden. Deze bomen werden gehandhaafd, maar de indeling van bossages en gazons werd aangepast, onder meer vanwege de aanleg van parkeerruimte.

De groenstrook aan het Oosteinde van het dorp, ongeveer ter hoogte van de afrit naar de Oostbuurtstraat - maar buiten het beschermd dorpsgezicht - is van groot belang voor de visuele beleving van de bijzondere situering van Moordrecht aan de Hollandsche IJssel.

Relatie tussen structuur en bebouwing

De bebouwing langs de Dorpsstraat bestaat feitelijk geheel uit dijkhuizen aan de IJsseldijk. In verband hiermee worden ze meestal gekenmerkt door een bouwlaag beneden dijk- of straatniveau, die aan de achterzijde op maaiveldniveau uitsteekt. De verhoging van de dijk - voor het laatst na de stormvloed van 1916 - liet bij een groot aantal oudere panden sporen na in de vorm van ingangen beneden straatniveau. Voor de huizen bleef na verhoging van de dijk-kruin een zogenoemde 'groep' (een uitsparing) liggen, die bij ver- of nieuwbouw, echter vrij vaak alsnog werd volgestort. Het bovenlicht van de voordeur werd dan bij de verbouw gewoonlijk verwijderd, waardoor een ingang van normale hoogte ontstond. Een voorbeeld van een gehandhaafde groep bevindt zich bij Dorpsstraat 14. Bijzondere vermelding verdient in dit verband eveneens een sterk vervallen pandje achter de Oostbuurtstraat, nummer 6, waarvan de kap, met een venster, zich op huidig straatniveau aan de Dorpsstraat bevindt (17^e/18^e eeuw?).

Binnen de kom is de bebouwing door verdichting vrijwel geheel aaneengesloten en vormen de gevels bijna overal de rooilijn van de straten. Slechts hier en daar zijn panden iets naar achter geplaatst en is er ruimte voor een plaatsje of voor enig groen. Aan het Westeinde ligt de bebouwing echter vrijwel overal aanzienlijk terug en zijn de meeste huizen omgeven door particuliere tuinen.

Functionele waarden

Het overzetveer naar Gouderak vormt, ondanks de inzet van modern materieel en de wijziging van de bestrating en het profiel van de veerstoep, nog steeds een markant aspect van het dorpsgezicht.

Van de touwslagerijen is er geen enkele overgebleven. De laatste ambachtelijke lijnbaan aan het Oosteinde is omstreeks 1980 opgeheven; buiten het gezicht bevinden zich echter nog relictten.

De vermoedelijk in of kort na 1867 in bedrijf gekomen stoomkorenmaaldery was gehuisvest aan het Westeinde 24. Dit pand, dat later sterk werd gewijzigd, is rond 1990 gerestaureerd. De uit 1806 daterende bakstenen korenmolen werd vermoedelijk in het begin van de 20^e eeuw gesloopt.

WAARDERING

Het beschermd dorpsgezicht Moordrecht wordt gevormd door een in de 16^e en de 17^e eeuw sterk verdichte en vervolgens in de late 18^e, 19^e en vroege 20^e eeuw heringevulde, van oorsprong middeleeuwse plattegrond.

De goed herkenbare historisch-ruimtelijke structuur en het historisch bebouwingsbeeld van dit rivierdijkdorp met zijn binnen de dorpspolder verdichte kom, zijn van algemeen belang vanwege de bijzondere gaafheid van de cultuurhistorische, architectuurhistorische, historisch-ruimtelijke en situationele waarden.

RECHTSGEVOLG VAN DE AANWIJZING

Ter effectivering van de aanwijzing van een beschermd stads- of dorpsgezicht moet ingevolge artikel 36 van de Monumentenwet 1988 een bestemmingsplan worden opgesteld. De toelichting op de aanwijzing kan daarbij voor wat het beschermingsbelang betreft als uitgangspunt dienen. Doel van de aanwijzing is de karakteristieke, met de historische ontwikkeling samenhangende structuur en ruimtelijke kwaliteit van het gebied te onderkennen als zwaarwegend belang bij de toekomstige ontwikkelingen binnen het gebied. De aanwijzing beoogt op die wijze een basis te bieden voor een ruimtelijke ontwikkeling die inspeelt op de aanwezige kwaliteiten, daarvan gebruikmaakt en daarop voortbouwt.

In het aanwijzingsbesluit is bepaald in welke mate de vigerende bestemmingsplannen aan het beschermingsvereiste voldoen.

BRONNEN

- *Legger der wegen en voetpaden in de gemeente Moordrecht, 1854 en 1879*, ARA, depot 706 B 33.
- Rijksmonumentenregister, Moordrecht.
- *Jongere bouwkunst en stedenbouw 1800-1945; Moordrecht*, Den Haag 1991.
- *Enqueste ende Informatie upt Stuck van der Reductie ende Reformatie van den Schil-taelen [...] over de Landen van Hollant ende Vrieslant. Gedaen in den Jaere MCC-CCXCIII*, Leiden 1876.
- *Informacie up den Staet Paculteyt ende Geleghenthey van de Steden ende Dorpen van Hollant ende Vrieslant [...] gedaen in den Jaere MDXIV*, Leiden 1866.

Literatuur

- A.J. van der Aa, *Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden* [13 delen + supplement]. Gorinchem 1839-1851.
- Anonymus; Stichting 't Ambachtshuis, *Dorpspad Moordrecht*, Moordrecht z.j. [1996].
- J.H.G. de Graaf, *Moordrecht in touw*, z.p. 1970.
- L. van Houdt, *Zuidplas 150 jaar droog*, z.p. [Rotterdam] 1990.
- A. Kwaak, *Een en ander uit de geschiedenis van Moordrecht*, Moordrecht 1954.
- *Moordrecht; Sociaal-economisch rapport [...]*, Rotterdam 1955.
- J.W. Schuddebeurs, *De Zuidplas honderd jaar droog*, Moordrecht 1939.
- J.W. Schuddebeurs, 'De droogmaking van de Zuidplaspolder'. In: *De molens van Zuid-Holland*, Den Haag 1980, p. 31-41.

- A. Steegh, *Monumenten Atlas van Nederland; 1100 Historische Nederzettingen in kaart*, Zutphen 1985.
- L.P. Teixeira de Mattos, *De Waterkeeringen, waterschappen en polders van Zuid-Holland; Deel II, Afdeling III: Het Hoogbeemraadschap van Schieland*, Den Haag 1908.
- P.J. Zonruiter, *In Holland staat een huis; de geschiedenis van de Drost-IJserman Stichting te Moordrecht 1874-1974*, z.p. 1974.

Kaarten

1. Waarderingskaart, RDMZ 2004.
2. Moordrecht, 1867. In: J. Kuyper, *Gemeente atlas van de provincie Zuid-Holland; naar officiële bronnen bewerkt*. Herdruk, Groningen 1986.
3. Bonnekaart Moordrecht, uitgave 1914. Bonnekaart nr. 482, verkend in 1873. Herzien in 1889, ged. herzien in 1913. Uitgave 1914. Schaal: 1:25.000.
4. Luchtfoto: Moordrecht. Bron: www.vanuitdelucht.nl. © DKLN-2003 Eurosense BV.

COLOFON

Uitgave: Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Zeist 2004

Onderzoek en tekst:

- Provincie Zuid-Holland, drs. A.F.J. Niemeijer
- RDMZ, ing. F.P. Buchner

Begrenzingskaart: RDMZ, drs. B.A.R.T. Broex

Foto omslag: RDMZ, ing. F.P. Buchner

Redactie: RDMZ, drs. E.B. Manuel

PRODUCTIE

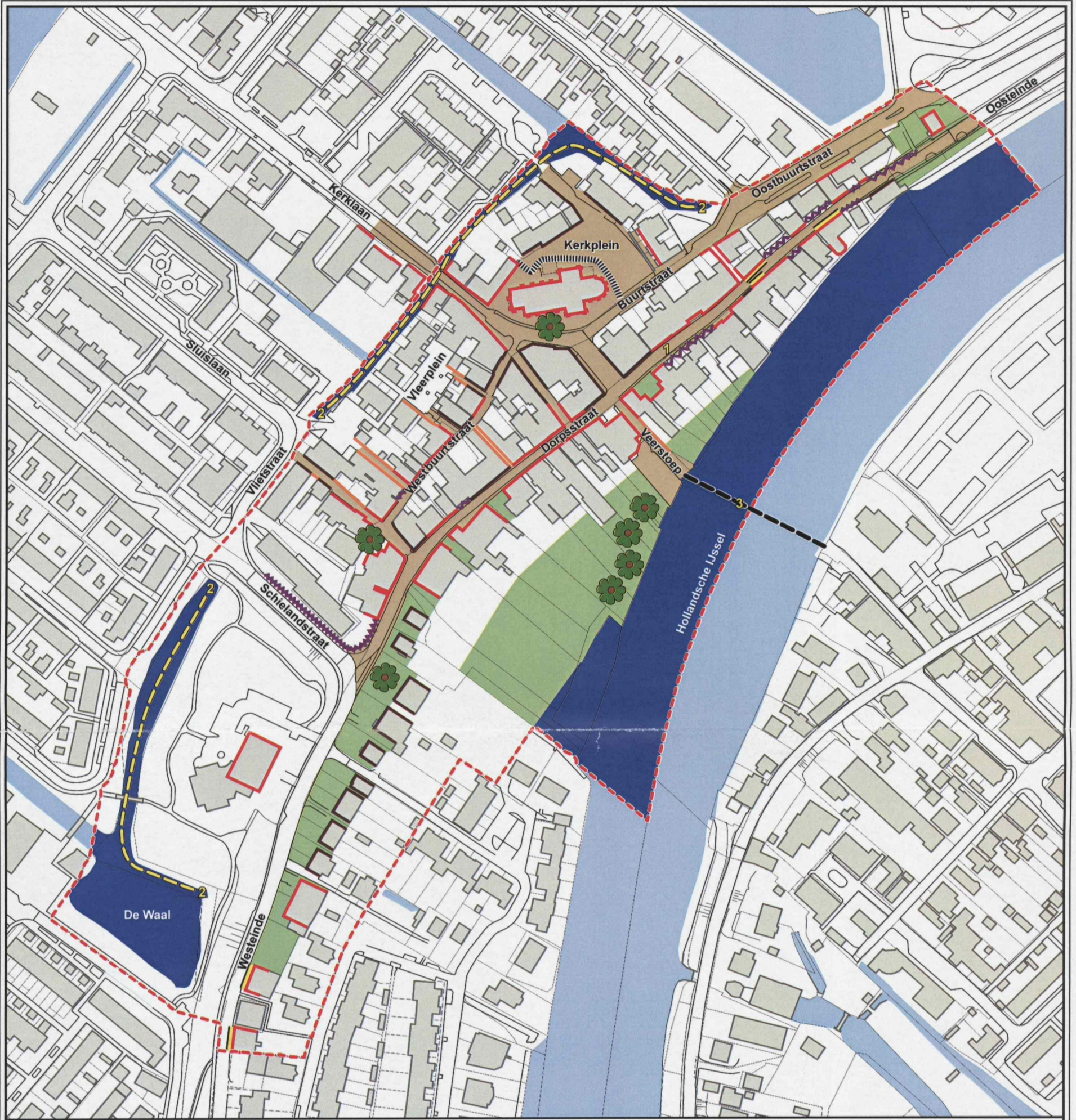
RDMZ, Zeist/Multiprint Drukkerij & Copycenter, Doorn

BIJLAGEN

1. Waarderingskaart.
2. Moordrecht, 1867.
3. Bonnekaart Moordrecht, uitgave 1914.
4. Luchtfoto: Moordrecht.

1.110525154028

1.110525154028

Waarderingskaart Moordrecht

Legenda

- - - grens beschermd stadsgezicht
- Bebouwing**
- bebouwing van belang wegens maat, rooilijn en historisch gevelbeeld
- bebouwing van belang wegens maat en rooilijn
- bebouwing van belang wegens rooilijn
- ~ ~ ~ niet-historische ruimtebegrenzing

Beeldbepalende elementen

- historische stoep
- beeldbepalende waterloop
- karakteristieke tuinaanleg
- ||||| beeldbepalend talud
- materialisatie openbare ruimte en bebouwing van belang
- 🌳 beeldbepalende boom(groep)
- 1 IJsselijk (later Schielands Hoge Zeedijk)
- 2—2 De Wetering
- 3—3 veerpont

Topografie

- bebouwing/kunstwerk, muur
- kadastrale grens
- weg
- waterloop
- talud

0 25 50 75 100 m

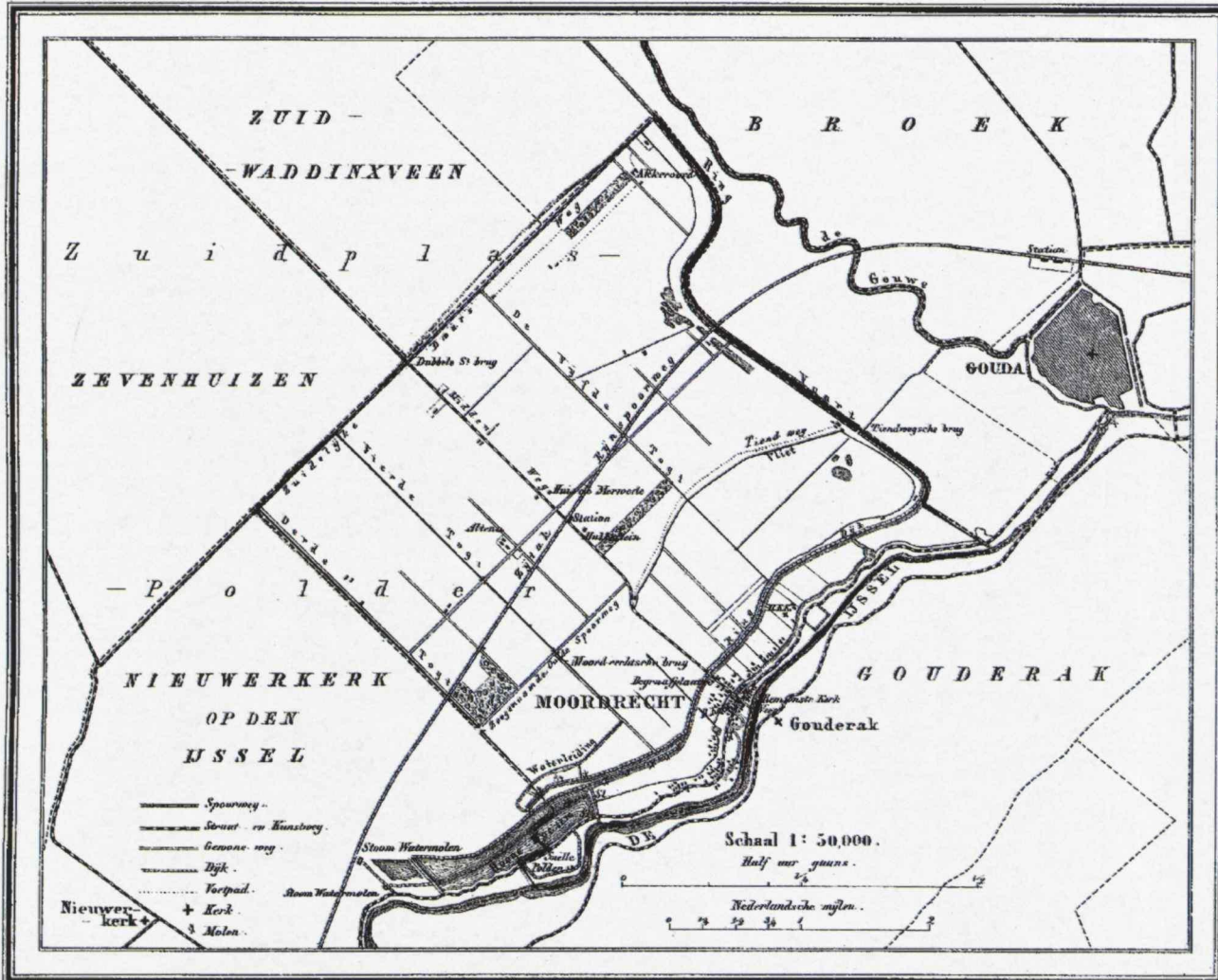
Topografie © Topografische Dienst Kadaster Emmen, 2002
© RDMZ, RIV/BB 11 augustus 2004

RIJKSDIENST VOOR DE MONUMENTENZORG

PROVINCIE ZUID-HOLLAND.

GEMEENTE MOORDRECHT.

1867.

1482 Banders. 2175 Inwoners.

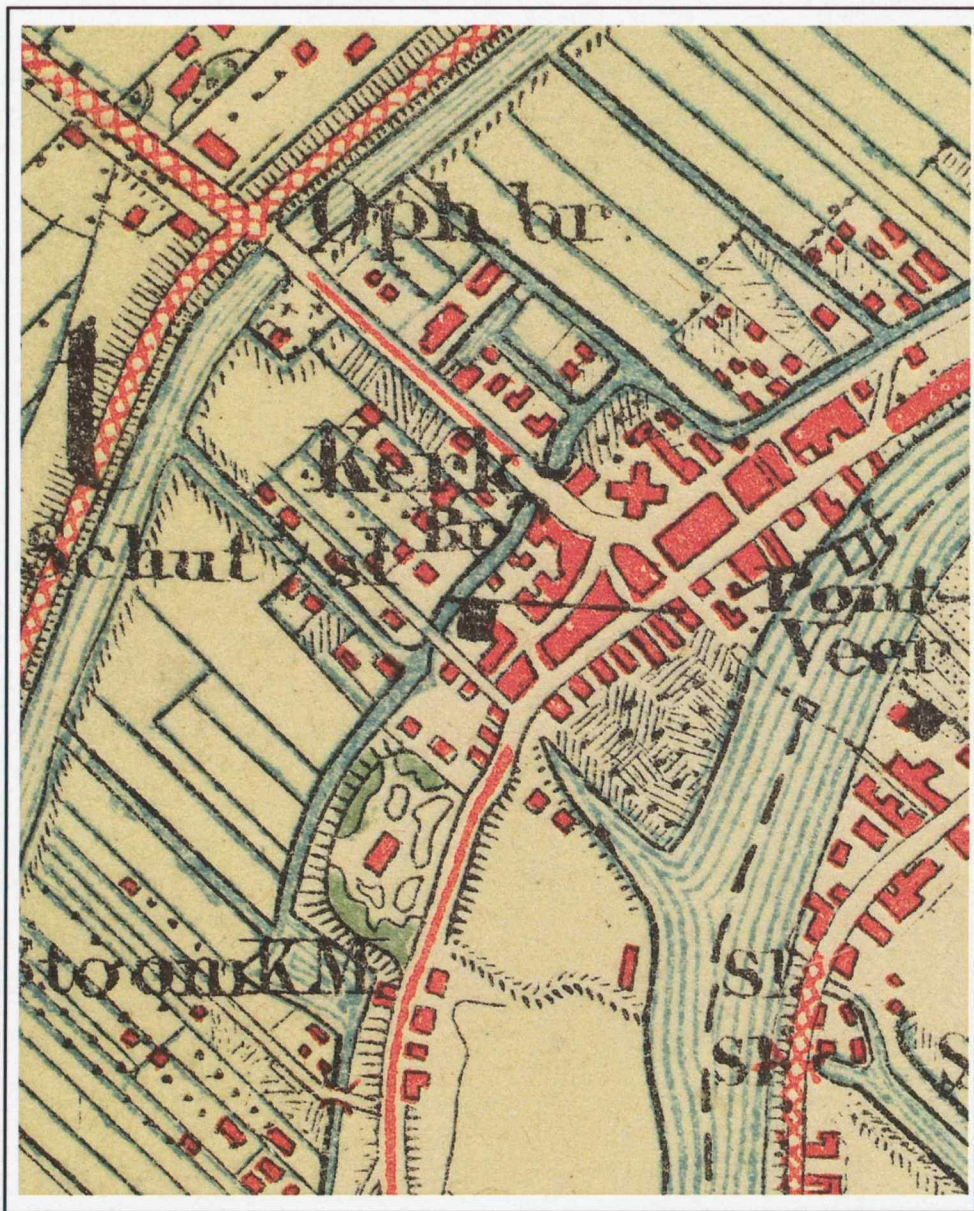
Uitgave van Hugo Suringar te Leeuwarden.

Kaart 2 Moordrecht, 1867

1.110525154030

1.110525154030

1.110525154031

Kaart 3 Bonnekaart Moordrecht, uitgave 1914

1.110525154031

Kaart 4 *Luchtfoto: Moordrecht*

1,110525154033

